

Moderni narcizam kao globalni fenomen

-Narcizam je pre svega priča o ljubavi. Nekada, kada nam je to bilo važno koliko i život sam, nismo dobili iskustvo da smo zaista i potpuno voljeni, da smo nekom velikom i božanskom biću najdraži i najvažniji na svetu, da ono veruje u nas i naše moći, da je uvek tu za nas da nas podrži kada zatreba.

Mit o Narcisu i slika Dorijana Greja

„Narcistički poremećaj ličnosti svoj naziv duguje grčkom mitu o Narcisu koji se zaljubio u odraz sopstvenog lika u jezeru. Osobe sa narcističkim poremećajem **imaju prenaplašen doživljaj sopstvene važnosti, odnosno, grandiozni doživljaj sebe**“ (Jašović Gašić, Lečić Toševski, 2014, p. 206). Sami narcisi sebe smatraju posebnim i od okoline očekuju da se na takav način ophodi prema njima. Često imaju atraktivan, zavodnički ili šarmantan izgled i dobro adaptirano ponašanje koje zapravo predstavlja njihovu masku u odnosu na njihov unutrašnji svet koji je duboko patološki. Poremećaj se karakteriše uglavnom nedostatkom **empatije za druge kao i hipersenzitivnošću u odnosu na procenu drugih ljudi.**

Narcizam kao fenomen nalazi se na spektru od zdravog, neurotičnog, graničnog, malignog i psihotičnog. Patološki narcizam može se javiti u vidu narcisoidnog poremećaja ličnosti koji se ogleda u nerealnom naglašavanju sopstvene vrednosti. Sam termin narcizam označava stanje samozaljubljenosti, u kojem je sva ljubav usmerena na sopstveni ego, dok još nisu uspostavljene ili prekinute veze sa spoljnim objektima. Poreklo ljubavi prema sebi moguće je objasniti nagonom za samoodržanjem.

“Na kulturološkoj razini, narcizam možemo videti u gubitku ljudskih vrednosti – u nedostatku brige za okruženje, za kvalitet življenja, za bižnjeg svoga. Društvo koje žrtvuje svoje prirodno okruženje za profit i moć odaje svoju neosetljivost prema potrebama drugih bića. Nagomilavanje materijalnih stvari postaje mera napretka u životu. Kada bogatstvo zauzima veći položaj od mudrosti, kad se ozloglašenost ceni više od dostojanstva, kada je uspeh važniji od samopoštovanja, onda sama kultura precenjuje “imidž” i moramo je smatrati narcisoidnom “(Loven, 2018).

Svakako je neophodno razmišljati o narcizmu kao o poimanju sopstva i preispitivanju sebe obzirom da se pojedinac susreće sa svojim narcizmom svakodnevno gde u novijoj dobi, trenutak u kojem narcizam promovise sebe, svoju patologiju, postaje zapravo društveni događaj. Tada se nedvosmisleno dešava da događaj koji iziskuje publiku i koji omogućava predstavu života, **nudi narcisu novi trenutak socijalizacije.**

Kada je u pitanju narcistički poremećaj ličnosti, obrazac ponašanja oslikava se u sledećim simptomima:

- uverenje da ste bolji od drugih,
- maštanje o izuzetno velikoj moći, privlačnosti i slično,
- teško prepoznavanje osećanja i potreba drugih ljudi,
- **očekivanja da se sve vaše ideje prihvate, po mogućnosti bez upitanosti,**
- očekivanje da ste posebni i očekivanje drugih da to uvažavaju,
- ljubomora na druge,
- uverenje da su drugi uvek ljubomorni na vas,
- **postavljanje ciljeva koji su nerealno visoki,**
- veoma nizak stepen samopouzdanja,
- **preuveličavanje vlastitih postignuća ili talenata,**
- **očekivanje konstantnih pohvala.**

Očigledno je da nakon navedenih karakteristika, narcisoidne osobe pate od nemogućnosti uočavanja emocija, žudnji i iskustva drugih ljudi. Skloni su navici i potrebi da detaljno iznose samo svoje problem, a da se pri tome ne obaziru i ne shvataju potrebe drugih ljudi koji takođe imaju svoje brige i osećaje. Kod njih se često javlja zavist prema drugima u svim životnim poljima za koja smatraju da im dobro ide, te im se pojavljuje misao da kako im drugi zavide, oholi su, arogantni i njihovi stavovi većinom su snobovske prirode (APA, 2014).

Slika kao da daje energiju slici narcisa, daje joj potentnost koju inače ne bi imala. Jednu od suštinskih simptoma - karakteristika narcizma predstavlja pojam **selfobjekt-stopljenost**, nemogućnost da se uvede razlikovanje u odnosu na drugog s kim je neko u kontaktu, odnosno pokušaj da se druga osoba, potencijalni drugi subjekt, prevede u status objekta čija je funkcija samo u tome da ispunjava želje i potrebe osobe koja je u prolaznom ili trajnom narcističnom stanju (Dimitrijević, 2008).

Nije poznato šta sve uzrokuje narcisoidni poremećaj ličnosti, ali se u obzir uvek uzima:

Okruženje - odnosi roditelja i dece sa previše obožavanja ili kritike;

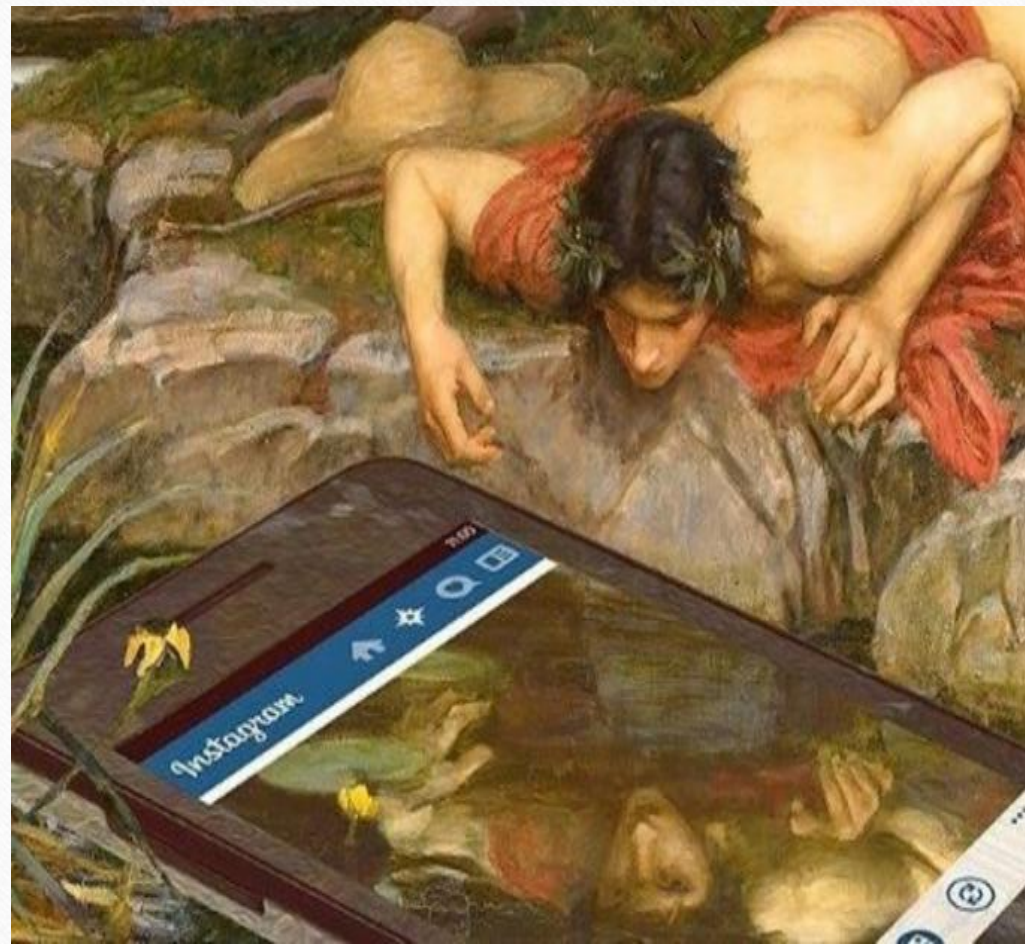
Genetika – nasleđe određenih osobina ličnosti;

Neurobiologija – veza između biologije mozga, razmišljanja i ponašanja.

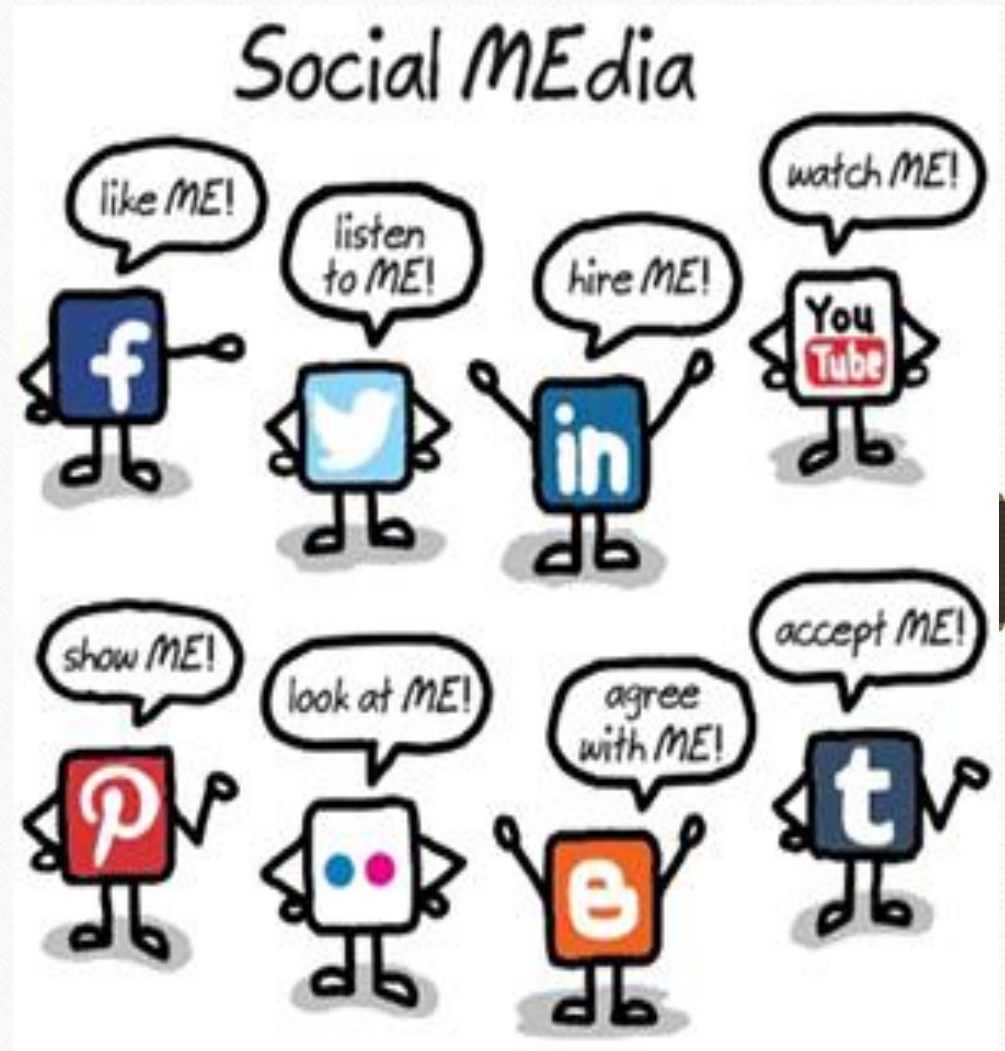
Dakle, alhemija našeg ranog okruženja – odnosa s roditeljima, privrženosti, nagrada, kazni, motivacije i načina na koji smo voljeni – određuje složenu arhitekturu psihološke osnove narcisoidnosti, i sve to dešava se u okvirima našeg društva, kulture i zajednice.

Moderni narcizam

Narcizam možemo identifikovati na temelju nedostatka ljudskosti. Jedna od osnovnih razlika između “tradicionalnog” poimanja narcizma u odnosu na modernog narcisa jeste da moderni narcis prvenstveno ili isključivo ne uživa gledajući sebe u ogledalu ili na fotografiji, ali uživa u tuđem uživanju u njegovom liku i slikama – “Ja sam, ili bi trebao biti ono što bi drugi da ja jesam/budem” (Milivojević, 2015). **Današnji narcizam podigao je svoju patologiju u pogledu svoje prihvaćenosti i normalizacije, ogledajući se u sintagmi tražiti, pitati, moliti za pažnju i obožavanje sledbenika.**

Zapravo, metafora “**moderni Narcis**” ne odnosi se na snažnu individualnost, već je to još uvek nerazvijena ličnost, slaba ali samo prožeta opasnim osećajem i fantazijama o svemoći i samodovoljnosti, dok je u pozadini osnova bespomoćnosti. Današnji čovek ulazi u potragu za svojom individualnom srećom, a anksioznost pokušava da smiri sistematskim pribegavanjem u sve vrste sigurnosti, uključujući i konformizam i oportunističko što zapravo predstavlja trijumf narcisa (Lasch, 1991).

Ekstaza komunikacije podrazumeva novu paradigmu shvatanja realiteta i nerealiteta sveta. U tom smislu objekti više ne postoje, i gube svoje referente” (Ljuština, 2019). Prema Baudrillardu (2001) ekran je taj koji zamenjuje transcendenciju i čini novu inovaciju omogućavajući na takav način interaktivnu samoću kao novi fenomen unutar mreže komunikacije (Baudrillard, 2001).

“S druge strane, u stalnoj trci i upoređivanju s drugima, pojedinac poseže za konstantnim i neprekidnim radom, koji ponekad negativno utiče na stanje njegove svesti”. (Ljuština, 2019). Zapravo, pojedinac se u svojoj zreloj dobi oseća ugroženo i napadnuto, u nemogućnosti da odradi svoje zadatke zbog neprestane potrebe “bivanja nekim drugim”.

Stigmatizacija i diskriminacija osoba sa narcisoidnim poremećajem ličnosti

Moderno doba povlači za sobom jačanje drugog polariteta koji se ogleda u stigmatizaciji i diskriminaciji osoba sa narcisoidnim poremećajem ličnosti. Osobe sa narcisoidnim poremećajem često **opisujemo kao jako teške i nesaradljive**. Iako je jako teško da će osoba sa narcisoidnim poremećajem prihvatiti psihoterapiju, treba imati na umu da su to osobe koje **imaju određeni nivo patnje** zbog razvijenih obrazaca ponašanja, kao i da mogu usled toga imati poteškoće u raznim sferama života.

Kao i drugi ljudi, narcisoidne ličnosti se identifikuju sa svojim adaptacijama, koje imaju odbrambenu funkciju, a koje su nekada davno bile najbolji mogući odgovori na (pre)oštre zahteve realnosti, te su se vremenom i ponavljanjem učvrstile kao personalni obrasci (Aleksov, 2022.)

Psihoterapija narcizma je teška potraga za autentičnošću i ogromnom hrabrošću koja je narcisu potrebna da bude svoj. **Psihoterapija je šansa da osoba sa narcizmom konačno dobije dovoljno strpljenja i iskustvo da je prihvatljiva i značajna onakva kakava jeste, bez preterivanja, prikrivanja i velikih dela,** da je upravo interesantna sa svojim realnim stanjima i osećanjima što **posledično utiče da se osoba konačno odmori,** jer ne mora više tako grčevito da potiskuje i idealizuje, i tako dozvoli sebi da se konačno sretne sa nekim, jer je pristao da bude ono što jeste.

Kada je u pitanju geštalt pristup fenomenu narcizma, najpre treba istaći da geštalt psihoterapijska orijentacija ne prihvata termin „poremećaj“, pa prema tome ni narcizam ne tretira kao „poremećaj“. **Tako bi prema Gudmanu (1951), pre trebalo govoriti o narcističkoj orijentaciji (Pearls, Hefferilne & Goodman, 1951).**

Tretman pacijenata sa narcisoidnim poremećajem ličnosti dosta dugo traje i upravo ta **inicijalna faza uspostavljanja odnosa predstavlja ples na tankom ledu između terapeuta i klijenta i često njihov odnos do kraja ostaje fragilan.**

S obzirom na to da je tolerancija na kritiku narcisoidnih osoba vrlo niska, terapeutova uloga ogleda se kroz usmerenu pažnju na nedovođenje klijenta u čestu konfrontaciju sa sobom jer to predstavlja njegovu opasnu zonu u kom slučaju može doći do odustajanja i razilaženja sa samim klijentom (Frances, 1986 prema Delisle, 1991).

Kroz nežno vođenje klijenta u terapijskom procesu, **umreće grandiozni self, ali će telo da oživi.** Naravno, nakon izražavanja, besa, tuge, razočarenja, naučice moć slabosti, ranjivosti i mirnoće, smirenosti i nežnih pokreta i dela. **U početku će to izgledati veoma nespretno ali će kao dete naučiti da pleše.** Smrt idealizovanog roditelja sa kojim je povezan na konfluentan način, izaziva „iskopavanje i otvaranje tela“ drugog roditelja, koji je prethodno bio odbačen. Izranja, nova i moćna persona, koja otvara telu narcisa iskustvo koje je prisutno, ali koje zauvek biva potisnuto ili retroflektovano. Na ovoj tački, terapeut i klijent su spremni da rade na retrofleksiji (Greenberg, 1996).

“Živimo u suprotnosti i ambivalentnosti koje prevazilaze subjektivne kapacitete. Osećamo se obeshrabreno, zbunjeno i izgubljeno dok tragamo za značenjima egzistencije i samoodređenja. U takvom kontekstu, odnosi bivaju promenjeni, oni su nestabilniji, krhki, neodređeni, u rasponu od emocionalne, čak patološke zavisnosti (posesivnosti, opsesivne ljubomore, ambivalencije) ka sterilnoj nezavisnosti (raditi i imati stiču primat nad osećanjima, **pri čemu se broj desenzitiziranih osoba stalno povećava**” (Božović, 2017).

Frojd je govorio: “Onaj koji voli postaje pokoran. Oni koji vole, na neki način dali su u zalog deo svoje narcisoidnosti”.

Kraj.....NOVI POČETAK

